

אחרי שלושים שנה

אלי עמיר: מה שנשאר, הוצאת עם עובד, ספריה לעם 2010, 389 עמ'



אלי עמיר
מה שנשאר

והחיים בינתיים "עשו את שלהם". אש האהבה עדיין בוערת בקרבו של דניאל, אך אביגיל היא אשה נשואה, מנהלת קליניקה לטיפולי שיניים ומטופלת במשפחה וילדים.

המציאות טופחת על פניו של דניאל, אך איננו יודעים אם הוא מוכן להשלים עם האמרה כי אדם הולך מהעולם ורק חצי תאוותו בידו.

אלי עמיר הוא סופר בעל שיעור קומה, הנושא באמתחתו ספרים שהיו לאבני דרך בספרות העברית. הוא מוכר כסופר המעורה בחיי היומיום של העם והמדינה, שספריו עוסקים בנושאים חברתיים - העימות בין בני הקיבוץ לנערי המעברה (תרגול כפרות), יציאת

יהודי בבל וקשיי קליטתם בארץ (מפריח היונים), המפגש בין ניצולי שואה לילידי הארץ (אהבת שאול); ובנושאים פוליטיים - המפגש בין הישראלים לפלסטינים על רקע מלחמת ששת הימים (יסמין, שתורגם לערבית והודפס במצרים).

בספרו הנוכחי מתרחק עמיר מהנושאים העומדים ברומו של עולם ומתמקד במעגלי החיים הנוצרים בזכות האהבה - סם החיים לכל בני אנוש. הוא רוקם סיפור אהבה מרתק, שסופו מי ישרונו. כפי הנראה הסופר טווה את המשכו בספר אחר.

צבי גבאי

קוזה נוסטרה

רפי וייכרט: שברים ומכפלות, הוצאת קשב לשירה 2010, 80 עמ'

הם תמונות המסודרות באלבום. טונות של אהבה מרפדות את הרווח בין השורות. היד מחבקת בחוזקה, הלב ממשיך להתרגש ובתוך "תצלומי האושר" מתחזקים שירי האב היודע שאחד מתפקדיו הוא לגרש את החושך.



רפי וייכרט
שברים ומכפלות

החושך וחיסול החשבונות יבואו בפרק "אבי בגבורותיו". זה מתחיל בארספואטיקה ('צער': 'מי שמחפש כאן/ צער אמיתי/ לא מבין שצער/ הוא סימן דפוס אוורירי'), עובר לשיר הנושא ("הזקנה/ כופפה/ אותו/ לצורת/ האות/ ר// עכשיו/ לראשונה/ בחייו/ הוא/ מתחיל/ לאיית/ את/ שמי"). וזה מסתיים במשפט המצמרר "על האדמה קלקלת את יומך".

שברים ומכפלות הוא הספר הכי "סיציליאני" של רפי וייכרט. יש בו משפחה, אהבה, מוות, שברים ואפילו חיסול חשבונות. וייכרט פורם את התפרים מחליפות הפואטיקה ומנגן לנו קונצרט פרוע. קונצרט המשאיר גם רגע חסד, אבל בעיקר מיתרים קרועים. באחד השירים הדיוקן העצמי שלו מצטייר אפילו כך: "גבר בתחתונים מבשל ביצים על גז".

בפרק הראשון "בשכונה הישנה" חוזר המשורר לשכונת ילדותו. מטאפורות הזמן הן ציפור, ערב ועץ. הציפור היא "ציפור כל השנים". הערב הוא גם רע גם טוב. העץ בשיר אחד ('עץ בחלון, בוקר') הוא הוכחה ש"שנינו עוד כאן", ובשיר השני ('עץ בחלון, ערב') הוא סיסמוגרף של הייאוש. המשורר רואה ואומר: "לעולם/ לא/ אוכל/ להקות/ את/ הפיתול/ המיואש/ של/ ענפיך/ אל/ תוך/ שמי/ ערב/ מתכהים". כמה מדויקת סוגסת המילה הזאת. לפי צורתה, אפשר להרגיש בה שורשים, צמרות ואפילו הפיתול מתיישר לרגע. אני אוהב את ההתכתבות עם Those Two, שירו של אלן גינזברג. בשני השירים העץ נשתל על ספת הפסיכיאטר וענפי ה"מטפל" מצטלבים בענפי ה"מטופל".

מחזור השירים הזה, שכותרת המשנה שלו היא "י"ד מרירים" נכתב בדם לבו של המשורר. אני יודע שצירוף המילים "דם לבו" יכול לפעמים להישמע פתטי, אבל לא במקרה הזה. וייכרט מצייר תמונה של אב שידע להתרגש מהחיקוי לחיים "ולהישאר/ יבש/ לנוכח/ פכי/ חיי". שוב מסתבר שגם קור יכול להשאיר כוויות והמילים אינן תחבושת, הן מלה. מלה צורב. זהו מחזור פרוץ, מחזור שאין בו אף מילת פילטר. וייכרט מרסס את כל הדיו ומוודא הריגה יותר מפעם אחת. אלה כנראה השברים וזוהי היכולת הנפלאה של המשורר לתאר את מכפלות הכאב, להישבר ולהדביק מחדש את מה שהתפור. במחזור האחרון מניח וייכרט פרח על קברו של המשורר יהורם בן מאיר פיצ'ו, שהיה נגן חליל

במייטת חוליו בבית החולים מתבונן דניאל בעין בוחנת בשותפיו לחדר, הווכים לאהבה ותשומת לב מצד קרוביהם, ומתקנא. כדי להעניק לקורא תחושת נוכחות ואותנטיות, מאופיינים השותפים בכינויים: הקבלן עדיקא "בונה ירושלים", ותיק החולים בחדר "המוכתר", והאיש שעדיין אוהב את אשתו - איך לא - "ולנטינו"; המבוגר בחבורה זוכה לכינוי "שמונים פלוס". אחווה מיוחדת נוצרת בין החולים השוכנים באותו חדר, אחווה שמתעצמת ואף מולידה שותפות עסקית בין דניאל לבין ולנטינו. כאשר דניאל מחלים מ"האירוע" שפקד אותו וחוזר לביתו המרווח אך הנעדר חום, הוא יוצא לחפש את אביגיל. אמנם הוא מוצא אותה, אך חלפו שלושים שנים מאז להט הרומן ביניהם,

בתחום חילופי העונות בימים אלה. או יותר נכון, אי-מצבנו. החיים כאן נהפכו לעונה אחת ארוכה של אביב ארוך, עם ענני נוצה לעתים, וקצת שינויי טמפרטורה. בלי הבדלים נכרים בין העונות האדם לא יכול להרגיש את ורימת החיים, ונאלץ להתחבא מהטבע הנעדר.

שיר יפה נוסף עוסק בפרידה מאשה: "הכאב צורב יותר / בימי שישי ושבת / בזמן השיח עם שתילי הוינקה / שאני שותל בבוא קיץ. // כשאלו יפרחו בלובן חופתם / איש אחר יבוא אל ביתך / ובשמים / תשקע חמה למעמקי ים / וכוכב אחר יעלה ממזרח / ויסמן את בוא הערב". אין כאן זעם נטישה, אין מרמור או רחמים עצמיים. העולם כדרכו נוהג, פרידות מתרחשות, וזהו זה.

גברי ארצנו נאלצו להילחם כל חייהם בהפוגות, והנשים גדלו עם תצלומים של גברים גיבורים בארנק. כשגבר יוצא לפנסיה מקרבות הממש וקרבות החיים, מותר לו לכתוב שיר נוגע לב כזה: "לך שאהבתי / לא סיפרתי מעולם / איך כל ימי המלחמה היא / חיכיתי לדממה גדולה / לעננים / לגשם / ולריח של עשב טרי שיעלה על אדמות החוור..."

השירים העוסקים בזכר השואה אינם מהחזקים בקובץ. נראה שכשהמסורר מתרחק מעונות השנה ומנסה לומר דברים ישירים, הוא אינו במיטבו: "אלוהים היה באושוויץ ובברקנאו / שמע צלילי גלגלי רכבות / הריח פחד הנדחסים בקרונות / והשתתף בסלקציה ליד הרמפה... אלוהים היה באושוויץ ובברקנאו / והמוות / היה מוציא לפועל מטעמו". קצת קלישאי וסיסמאתי, למרות הטיעון המעניין בדבר נוכחות האל בזוועה. פחות משכנע הוא גם מחזור השירים העוסק בנסיעה לאלסקה:

"אלוהים שלי / קר לי פה מנהמות דובים ויללות זאבים / רחום וחנון / קח אותי אל אהובתי / אשים ראשי בחיקה / ויחם לי". מיותר למדי. אבל כשהמסורר חוזר, לקראת סיום הספר, לנופי ארצו, הוא חוזר לכושר. הנופים הם נופי הדרום, "מבקעת תמנע למצפה רמון": "הרבה סודות אפלים בין גבעות הגרניט. / הרבה דם רע המס אדמת הגיר / והותיר לב הסלע חשוף לאימת השמש / ולחום הרוחות המייללות באפיק / ומייבשות עצי השיטה שבואדי. / גם השנה לא הותיר האביב / סימניו בבקעת תמנע... בדרכי חזרה לארצות החיים / ראיתי כרם נטע בשימון שבשערי בית הספר לקצינים / זהו חזון אחרית הימים. / איש יושב תחת גפנו ורובה בידו / ושלווה גדולה יורדת / על מישורי האדמה הקשה והמיחלת".

❖ **יובל גלעד**



שהחכימו ובגרו, ראו עולם, והם מסכמים תוך זיקה עמוקה למקום שבו אנו חיים ולנופים שלנו (שנהפכו בעיקר לאורבניים). כאמור, אולי לא מדובר בשירה פורצת דרך, אבל מדובר בהחלט בשירה מקומית איכותית בעלת זיקה עמוקה לעברית ולארץ.

אחרי פסטיבל החורף, ספר שיריו השני של ישראל פינקל, הוא ספר של סיכום. הוא עוסק בנושאים הגדולים של השירה מאז ומעולם: אהבה לאשה, פרידה, מות הורים, מלחמה, וחילופי עונות. בנושא האחרון מצטיין פינקל, בשירים ליריים מהוררהרים, מודעים היטב לחלופיות האנושית: "טרם בא קיץ / כבר נאספה החיטה / בגבעות השטוחות של ניר עם. / כל שנתר הוא מרבד דממה / וכמה עיזים שחורות / המלחכות את מה שנתר. / מי שמאזין שם לשקט שלאחר האסיף / ישמע את האדמה עושה חשבון נפש / ומתגעגעת לריח היוורה / ולנבט הראשון הבוקע ופניו אל האור. // והיה שם איש / שעמד בשדה / מרחבים והובים סביבו / ועננים תלויים מעליו / ונושא האיש סודו בשדה השלף / וכבד סודו כצילו / המופיע ברגעי שחר / ונמוג בלילה של התמעטות לבנה / עד היותה לחרמש דק".

כאמור, אין כאן המצאות לשוניות, אלא יופי חרישי עדין ומאופק. אדם אחד בשדה, בשקט, תמונת נוף מהוררהרת, חכמה. והנה עוד שיר יפה, על אביב: "סימנים ראשונים לאביב. / היום פרחו ראשוני הצבעונים בגני / ואני ידעתי, סימן ראשון הוא לגיעתם. // אצל הפרחים המוות עולה מן הקרקע / עם הניצנים שיהפכו לפרחים, / אצל אמי / סימני המוות בדיה / העולות יורדות ונעות / כמשקולת בשעונים עתיקים... אפשר להרגיש כאן

השפעות של שירת רילקה חובב החיים והמוות, ואולי גם ת"ס אליזת של הקוורטטים. הדובר הלא צעיר רואה בפריחה כבר את הכיליון, שהרי האביב קצר כל כך. ומה סמלי יותר מפריחתם הקצרה של הפרחים. (אגב, אישית מעולם לא אהבתי פרחים, היהירות הצבעונית הטווסית הזו, ועל מה, על כמה חודשי פריחה? עצים מרגיעים אותי טוב יותר). והדימוי היפה של האם חולת הפרקינסון למחוגי שעון עתיק.

ושיר על מות האם: "ביום בו מתה אמי / שמש לא עמד דום / ירח הכסוף על עמק איילון / עולם כמנהגו המשיך. // ביום בו מתה אמי / שתלתי סביונים לעילוי נשמתה. / בצאתי ובבואי אדע / הנה החורף עבר לו / אביב בקע מן האדמה / וירדש ארץ". הטרגדיה מתרחשת, הטבע ממשיך בשלו, האדם מבין את זעירותו, ועוקב אחרי חילופי העונות.

למקרא הספר אי-אפשר שלא לחשוב על מצבנו

רועים, והוא זוכה לסימפוניית פרידה מרגשת במיוחד. הנה 'דו טור בנלי': "ביום מותך לא נבקעו השמים אבל / דימיתי לשמוע את השירה לוחשת 'חבל'". כמה יפה כאן האנשת השירה, כל כך טעונה כאן המילה "חבל". הארספואטיקה של המספיד מחלחלת לתוך הארספואטיקה של המוספד.

יש בספר המרגש הזה פרקים נוספים. חזקים לא פחות. באחד מהם מסתתרת הקופסה השחורה: "...הלילה מלא כוכבים / כמו מטרייה פתוחה / שמישהו השאיר" ('לכוד'). הספר הזה הוא הגשם שלכבודו נבראה אותה מטרייה.

❖ **רוני סומך**

פריחה מאוחרת

ישראל פינקל: **אחרי פסטיבל החורף**, הוצאת כרמל 2010, 80 עמ'

בשנים האחרונות מרבים לדבר על פריחת השירה העברית הצעירה. ריבוי כתבי העת, הצפת הספרים החדשים, רחש ומהומה. אכן, ישנם כישרונות לא מבוטלים, וגם קולות מיוחדים, אם כי קשה לראות משוררים ומשוררות בעלי שיעור קומה של ממש, גדולי שירה עברית בהתהוות, מסיבות שונות שלא אכנס אליהן כאן. אבל בשנים האחרונות מסתמנת גם פריחה מפתיעה של שירה עברית צעירה, הנכתבת בידי משוררים בני חמישים ושישים. שכן שירה צעירה איננה רק עניין של גיל, וישנם משוררים צעירים בני חמישים ושישים שרק החלו את דרכם הספרותית. אני מדבר על משוררים משובחים כישראל נטע משורר הטבע, שספר ביכוריו זכה לתהודה, על גיורא פיישר, שספר ביכוריו העוסק בשכול זכה להצלחה וישנם עוד.

לרשימה זאת אפשר לצרף גם את ישראל פינקל, שספרו השני והיפה יצא זה עתה. לא מצאתי פרטים על המשורר, אבל הוא בהחלט נמנה עם קבוצת הגיל שציינתי. כל המשוררים והמשוררות הללו, שפריחתם מאוחרת, אינם פורצי דרך לשוניים. כתיבתם שמרנית - שירים ליריים "כתובים היטב", המספרים את סיפור חייהם בשורות קצוצות יפות ומרגשות. ייתכן שהסיבה לשמרנות הנה התחלה מאוחרת, בגיל שבו המרדנות כבר איננה בדם, עת יישוב הדעת והמהוגנות. וייתכן שהסיבות הן ביוגרפיות.

מהביוגרפיות המצטיירות בשיריהם של נטע, פיישר ופינקל, עולות דמויות שהן "מלח הארץ". גברים בעלי מקצוע, שסייעו בבניין המדינה, לחמו במלחמות, הקימו משפחות, וכשהכל כבר היה במקום מבחינה נורמטיבית, החלו "להרשות לעצמם" להתנסות בכתיבה שירית, או בכל אופן החלו לפרסם משיריהם. זוהי שירה של מי